

Anmeldelser

Jorunn Jakobsen Buckley, *1800 Years of Encounters with Mandaeans*, Gorgias Mandaean Studies 5, Gorgia Press 2023, 112 s., kr. 639.

Det er muligt at følge den mandæiske religion tilbage til 1. århundrede e.v.t. og direkte relatere den til Johannes Døber. Sådan indleder den norsk-amerikanske forsker og religionshistoriker Jorunn Jacobsen Buckley sin bog *1800 Years of Encounters with Mandaeans*. Hun medgiver i samme sætning, at dette ikke er det gængse standpunkt i forskningen, men hendes eget underbygget af mange års forskning, som indtil videre overvejende står uimodsagt. Og faktisk er der mange ubesvarede spørgsmål, når det drejer sig om den mandæiske religions oprindelse. Foruden Johannes Døber optræder andre bibelske figurer som Adam, Moses og Jesus; vandet man som mandæer døbes i, kaldes Jordan; og mandæismens tidlige historie synes at interagere med såvel jødedom som tidlig kristendom i tiden omkring 1. århundrede. Alligevel er det kontroversielt i forskningen om mandæismen, som den selv hævder, skulle være opstået i egnene omkring Jordanfloden i 1. århundrede og derved i samme geografiske og historiske kontekst som kristendommen. En af udfordringerne i dette grundlæggende spørgsmål er ifølge forskere som Charles G. Häberl og James F. McGrath, at der stadig mangler oversættelse af centrale kilder, som "Den store Skat" og "Johannes lære". Men i sit forsvar for en reel forbindelse tilbage til Johannes Døberen og til området omkring Jordanfloden anfører Jorunn Jacobsen Buckley bl.a. babylonske kilder.

Mandæerne repræsenterer den eneste overlevende religion fra oldtiden, som med et nyere udtryk gerne kaldes for gnostisk. De udgør i dag en etnisk og religiøs minoritet, og der er ikke mange mandæere tilbage i områderne i Irak og Iran, hvor de tidligere har været bosat gennem århundreder. Mange er i dag flygtet til Vesteuropa, USA, Canada eller Australien. I Danmark er mandæerne et anerkendt trossamfund siden 2010. Der er tråde til Danmark også i Jorunn Jacobsen Buckleys bog, hvor hun dels fortæller om et besøg hos en herboende mandæisk kvinde, dels berører episoden i 2009, hvor en gruppe flygtninge, primært irakere, havde søgt asyl i Brorsons Kirke på Nørrebro i København. Kirken blev i en sen natte-time ryddet af politiet og flygtningene sendt tilbage. Blandt dem var også mandæere fra Irak.

Mandæisk religion er righoldig både i forhold til mytologi og ritualer. Og den religiøse litteratur spænder vidt over såvel prosa, poesi, belæringer som esoteriske kommentarer. Mandæere har altid levet i kontakt med de omkringboendes religioner og bør ikke, fremhæver Buckley, ses som en isoleret religion. Deres religiøse skrifter er

alle affattet på et sprog mandæisk, der går tilbage til den østaramæiske sprogstamme; der eksisterer altså ikke oversættelsestekster fra religionens lange historie.

Mandæerne har været bosat som en del af Silkevejens omfattende netværk. I områder med muslimsk dominans har mandæismen været anset som en beskyttet religion, jf. islams grundlæggende regel om, at man for at kunne regne sig som beskyttet religion må kunne påkalde sig en profet, som er anerkendt af islam, samt besidde et helligskrift. Mandæerne havde med deres tilhørsforhold til netop Johannes Døber og den righoldige religiøse litteratur begge dele.

Buckley opsummerer i første hovedafsnit sin forskning. Hendes fokus er især på den mandæiske skriverpraksis og den særlige tradition for at ethvert skrift i kolofonen påkalder sig beskyttere fra den mandæiske lysverden, at der altid anvendes en bestemt slags blæk, og at der er særlige regler for i de tilfælde, hvor skriveren har brug for at rette i en tekst. Mange mandæiske håndskrifter er desuden tilføjet et postskriptum, hvor den pågældende skriver anfører information om fx lokal historie, politiske begivenheder, interne uroligheder i den menighed skriveren selv indgår i, forfølgelser af denne og lignende. Alle håndskrifter er tilføjet eksakt tidsangivelse, dag, måned år og sted for værkets tilblivelse. Hendes metodiske tilgang er her overvejende historisk-kritisk tekstanalyse og sammenlignende religionshistorie og religionssociologi. I forhold til sine studier af den rituelle del af mandæismen er hun under stærk påvirkning af sin tidligere lærer ved The University of Chicago, Jonathan Z. Smith.

I bogens anden hoveddel fortæller Buckley om sin omfattende og mangeårige indsats som forkæmper for asylansøgende mandæere over det meste af verden. Hun fik i 1995 certifikat som ekspertvidne i asylsager vedrørende mandæere i USA, hvor hun har boet siden sin første ansættelse ved et amerikansk universitet i 1974. Hun er blandt mandæere verden over kendt også som deres ukronede ambassadør, for få ikke-mandæere kender deres historie og religion bedre end hun. Buckley har gennem årene udgivet en række forskningsbaserede bøger om det mandæiske folk og dets religion; denne sidst udkomne er som den eneste af hendes bøger tilføjet biografiske afsnit fra forskerens eget liv og de rejser som ikke mindst hendes livslange interesse for mandæisk religion og det mandæiske folk har ført hende ud på, spændende fra biblioteker i England, det sydvestlige Iran, Berlin, Australien, og Canada og til flere andre steder. Alle Jorunn Jacobsens bøger kan på det varmeste anbefales.

Marianne Aagaard Skovmand, cand. theol., ph.d.